

En ny, ny kritik – af og i litteraturen

Louise Mønster, Jens Lohfert Jørgensen og Michael Kallesøe Schmidt (red.): *En ny kritik*, Spring 2019, 209 sider.

“Hvad er litteraturkritikkens opgave og genstand i det 21. århundrede?” Sådan spørges der stort og flot på bagsiden af *En ny kritik*, en antologi udgivet i 2019 af en gruppe forskere i dansk litteratur fra Aalborg Universitet. Bogen rummer 11 bidrag fra litteraturforskere i Danmark, Norge og Sverige og er redigeret af Louise Mønster, Jens Lohfert Jørgensen og Michael Kallesøe Schmidt. Peter Stein Larsens litteraturforskning står som en fælles referenceramme, som bidragene på forskellig vis tænker videre ud fra. Metodisk forholder de sig, i tråd med Stein Larsen, til nykritikkens nærlæsning og overvejer dens eventuelle behov for fornyelse. Genstandsfeltet er som hos Stein Larsen også overvejende samtidspoesi. Andre perioder og genrer behandles dog også.

En ny kritik rummer en dobbelthenvielse til hhv. et metodisk spørgsmål og en litterær tendens. Hvad angår det metodiske, peger titlen bagud mod arven fra nykritikken, som antologien vil tage op og diskutere relevansen af i dag. Hvad angår det æstetiske, peger titlen ind i de aktuelle samfundsmæssige problemstillinger, der optager samtidslitteraturen. På den måde vil *En ny kritik* markere sig i både den igangværende litteraturvidenskabelige metodediskussion og den aktuelle forskning i litteraturens politiske engagement. Meget dansk litteraturforskning er for øjeblikket optaget af samtidslitteraturen som samfundskritik. De sidste fire bidrag i antologien skriver sig ind i denne forskning, mens metodediskussionen primært tages op i antologiens første artikler.

De seneste års fornyede interesse for at diskutere metode angår især spørgsmålet om nærlæsningens relevans i dag, samt hvorvidt litteraturforskningens opgave ubetinget er at udøve kritik. Debatten startede i USA, hvor tidsskrifterne *Representations* og *New Literary History* har haft flere temanumre relateret til emnet, og hvor Rita Felski – med inspiration fra Bruno Latour – under stor bevågenhed har foreslået at lade de faktiske relationer, læsere har til bøger, være en integreret del af litteraturforskningen. Det er interessant at følge, hvordan denne amerikansk konciperede diskussion er blevet ført ind i dansk litteraturvidenskab og studiet af dansk litteratur. *K&K's* temanummer *Kulturkritik nu* (2016) tog relativt tidligt debatten op i Danmark – med en kritisk vinkel – mens antologien *Litteratur i brug* fra sidste år afsøger, hvordan litteraturen bruges i forskellige sammenhænge og kan studeres på andre måder. *En ny kritik* begiver sig ind i denne debat, men med en

klar præmis om ikke at give køb på nærlæsningen, som artiklerne er fælles om at forsvare og praktisere.

Bogens opbygning er meget overskuelig. De første artikler diskuterer nykritikkens nordiske historie og udbredelse. Dernæst følger artikler, der undersøger, hvordan litteraturforskning praktiseres og kan praktiseres i dag, og hvilke sammenhænge den indgår i. Til sidst følger en række læsninger, hvor poesien og poesiens egen kritik står i centrum. Fokus snævrer mere og mere ind, således at de sidste to bidrag kun beskæftiger sig med et enkelt værk eller forfatterskab. Selvom antologien spænder over to store forskningsfelter, formår denne klare struktur at holde sammen på stoffet. De enkelte artikler er højst læseværdige, og der opstår også internt i hver af antologiens to afdelinger en interessant udveksling mellem artiklerne.

Det er en stor styrke ved *En ny kritik*, at bidragsyderne ikke bare overvejer, hvordan dansk litteraturforskning bedst beskæftiger sig med litteratur, men gang på gang berører det mere basale spørgsmål om, hvad litteraturen kan; hvad den gør ved og for mennesker i forskellige sammenhænge. Det er også en stor styrke, at behandlingen af dette spørgsmål ikke samler sig i ét enslydende svar, men fører bidragsyderne i mange retninger: lige fra poesiens levendegørelse gennem sangen over brugen af litteratur i lægestuderendes undervisning og videre til litteraturens eget forsøg på at intervenere politisk.

Titlen *En ny kritik* er en direkte reference til Johan Fjord Jensens indførelse af nykritikken i Danmark med *Den ny kritik* (1962). Selvom det ofte er blevet fremført, at nykritikken var lagt i graven, nærmest inden den kom til Danmark, er det tankevækkende, at det alligevel er den og dens nærlæsningsparadigme, som forskningen igen og igen forholder sig til og skriver sig op imod. Artiklerne i denne antologi bærer vidnesbyrd om den store betydning, nykritikken helt konkret har haft og stadig har – uagtet diverse dødserklæringer. De viser, at nærlæsning ikke er forbeholdt en støvet akademisk praksis, men i høj grad også bliver brugt og agerer uden for universitetsverdenen.

De forskellige udlægninger af nykritikken, der bringes sammen i antologiens første halvdel, giver anledning til refleksion. Mens Marianne Stidsen fx påpeger nykritikkens forbindelse til fænomenologien, oplever Ole Karlsen i sit fokus på lyrikken som sang, stemme og lyd, at han bliver ledt væk fra en nykritisk læsepraksis. Det lægger op til at overveje, hvori en teksts æstetik egentlig ligger, og hvor en hhv. nykritisk og fænomenologisk tilgang står, når en tekst transformeres til andre medier, der formidler andre former for sanseerfaringer.

Artiklerne i antologiens anden halvdel giver samlet set et godt indblik i den kritik, samtidslitteraturen selv formulerer, med krise, klima og ikke mindst menneskekroppes forbundethed til hinanden og til resten af verden som tværgående anliggender. Adorno dukker op som en samtalepartner flere steder, såvel i Anker Gemzøes litteraturhistoriske modernisme-undersøgelse som i de sidste to artiklers fokus på det politiske potentiale i hhv. Peter-Clement Woetmanns og Morten Chemnitz' aktuelle forfatterskaber. Denne inddragelse af Adornos formbegreb i flere sammenhænge giver en fælles klangbund. Louise Mønsters afsluttende refleksion over forholdet mellem politik, kritik og digtning hos Chemnitz rummer i sig selv en

meget opmærksom læsning, men samler også flot op på de tråde, artiklerne i antologiens anden halvdel har lagt ud.

Jeg kunne dog ønske mig mere refleksion over, hvordan antologiens to erkendelsesinteresser – kritik som litteraturvidenskabelig metode og kritik som samtidslitteraturens ærinde – forholder sig til hinanden. Jeg savner en opfølgning på det gode spørgsmål, der stilles som et af flere i indledningen: “Hvordan forholder litteraturkritikken sig til litteraturens egen kritik?” (s. 8). I antologiens opdeling af artiklerne står overgangen fra det ene til det andet fokus klart, men en samtale imellem de to bliver desværre ikke rigtig etableret. Der er en tendens til, at bidragene i antologiens anden halvdel bekender sig til nærlæsningen som disciplin uden videre overvejelse og derpå hurtigt giver sig i kast med læsningerne, mens de foregående bidrag, der mere indgående forholder sig til de metodiske problemstillinger, til gengæld afholder sig fra at lave læsninger. Dette forhold er symptomatisk – og et problem – for hele den aktuelle litteraturvidenskabelige metodediskussion og afspejler sig også i den amerikanske forskning.

Der er én artikel, der skiller sig ud ved faktisk at kombinere metodediskussionen med konkrete læsninger. Det er Stefan Kjerkegaard og Dan Ringgaards glimrende artikel “Hvordan forfattere læser. Et bidrag til postkritikken med læsninger i Karl Ove Knausgårds *Min kamp* og Christina Hesselholdts *Selskabet*”. Artiklen undersøger, hvordan forfattere læser, med Knausgårds læsning af Blanchot samt den såkaldte stedsturisme, der praktiseres hos Hesselholdt, som eksempler. Fælles for disse to forfatters læsninger er, skriver Kjerkegaard og Ringgaard, at de ikke er optaget af at fortolke og tænke over litteraturen, men i stedet af, hvad den gør ved dem, hvordan den føles, og hvordan de kan bruge den aktivt i deres eget liv. Den åbning mod litteraturens virkning, som disse forfatterlæsninger peger på, er forfriskende, men dens modstilling til fortolkning og refleksion – som noget der er forbeholdt kritikens domæne – er ikke uproblematisk. En sådan modstilling er heller ikke i trit med Felski, som Kjerkegaard og Ringgaard ellers lader sig inspirere af. Felski pointerer netop, at tænkning og følelser er sammenhængende størrelser, der ikke lader sig adskille. Ikke desto mindre skal de have hatten af for at tage tyren ved hornene og prøve at praktisere noget af det, andre blot taler om – med nogle virkelig fine læsninger til følge.

Hvad er så litteraturkritikkens opgave og genstand i det 21. århundrede? Genstanden, dvs. samtidslitteraturens egen kritik, og opgaven, dvs. at tilgå denne litteratur på en tidssvarende måde, behandles udmærket hver for sig. Man bliver klogere på nykritikkens tradition og levedygtighed og på, hvad der optager samtidslitteraturen. Men genstand og opgave kunne med fordel være tænkt mere sammen. Man må også spørge sig selv, om titlen *En ny kritik* peger mest frem eller tilbage. Er der tale om et ønske om at formulere noget nyt, eller er der snarere tale om en fastholdelse af den gode gamle nykritiske tilgang? Samlet set står antologien trods dens mange kvaliteter noget ambivalent over for dét spørgsmål.

Anmeldt af Johanne Gormsen Schmidt